

Alberto Manguel- Istoria lecturii-
(reînvestirea cititorului)
-recenzie-

Prof. Simona Liutiev

Cartea apărută în 2011 la Editura Nemira, recunoaște prin ea însăși că nu este o istorie decât în sensul că salvează texte de la uitare; altfel ea se vrea cel puțin o lectură în care să găsești minimum un element plăcut și maximum să-ți reconstitui biografia, să înțelegi mai bine cine ești tu, cititorul. Este o încercare de a ne impulsiona să reacționăm la crima supremă-analfabetismul, ignoranța, într-o lume când primează libertatea, când în ciuda faptului că nici fanatici, nici stoici, nici cenzori nu ne mai limitează, când sub iluzia autocontrolului, a PUTERII (asigurate de știința de carte), alegem să maltratăm texte, să fim manipulabili prin sărăcia lecturilor.

Volumul lasă, per ansamblu, impresia unui traiect sinuos-spasmodic, în sensul că acum e clar, limpede, digerabil (ca să folosim metafora culinară general-acceptată pt tema în discuție), reconfortant prin iluzia că poți opri timpul, adoptând textual metode didactice moderne, rețetă verificată a succesului; iar alteleori, inevitabil, terminologic-tehnicist, hermeneutic, textualist. Reușește astfel să lase impresia că acoperă o arie vastă a problematicii, că asigură parcurgerea tuturor unghiurilor posibile, recunoscându-și, programatic, aproape cu emfază, din respect pentru cititor, slăbiciunile, în virtutea infailibilității unui asemenea demers ”Istoria lecturii nu are sfârșit”(p.364).

Printre profilurile lectorului din toate timpurile, pe ”Corabia nebunilor” (Sebastian Brant), se poate creiona, fie și doar pentru amuzament, orice tipologie de cititor.

Chiar dacă este o istorie, cronologia nu are prea mare importanță, același subiect apare în trei straturi, ca o piramidă a nevoilor de lectură: la bază didactic, comercial, presărat cu cancanuri, obsesiv detaliat uneori; median o istorie firească alcătuită de un împătimit al cărților, universal documentat, laborios, cu teze sustinute divers; iar în vârful piramidei ideea acestei cărți nescrise încă, așa cum ar urma să fie ea, vizualizată în detaliu, cu accent pe individ, nu pe mase, în asentimentul lui Rilke ”E posibil ca trecutul să fie fals pentru că noi am vorbit întotdeauna despre mase?”(p.355).

Este așadar nu doar istoria lecturii, ci a oamenilor obișnuiți care au practicat-o și o practică, a lectorului implicit, o metodă care asigură ordinea în aparenta dezordine.

O istorie ”după pofta ce-am poftit”, amuzantă până la lacrimi, un autor ce a testat gustul publicului hranindu-l cu picanterii foarte bine documentate de tip ”știți că?”, în același timp cu sobrietatea stilistică cerută de capitolele negre ale omenirii, o carte care mi-a confirmat ce clopoțel îmi sună (Geisler-tipologia nebunului cu cartea), prin care am recuperat fragmente dragi din trecut, o carte care mai mult acumulează decât eliberează, care nu se contrazice și își/îți retractează finalul, așa cum îi stă bine unei asemenea scrieri.

Cititorul destins sau avid, devorând sau doar gustând, masculin sau feminin, în tren, pat sau la toaletă (Miller, Proust, Joyce), literal sau în hațișul semnificațiilor, sărac sau bogat, absorbit sau implicat, arogant sau umil, liber sau sclav, de pe tăblițe, codexuri, pergament, hârtie, audiobook-uri, îmbrăcat sau obligatoriu dezbrăcat, ieșit de sub autonomia autorității scriitorului, el dă viață cărții. ”Cine poate citi vede de două ori mai bine”, credeau grecii, cine recenza putea examina întreaga umanitate (Margaret Fuller), iar această istorie ne amintește că doar categoriile sunt exclusive, nu și lecturile și că fiecare dintre noi e așteptat să salveze o carte de la categoria la care a fost condamnată.

Cartea lui Alberto Manguel merge și mai departe, pe linia lui Oscar Wilde, afirmând că dacă e unanim acceptat că nu ni se poate spune ce să citi, e permis însă să primim recomandări despre ce să nu citim. Un demers asemănător a încercat recent și Alex Ștefănescu.

Transmigrarea de sensuri (cititor-carte), anularea infailibilității inclusiv a prezicerilor, a traducerilor care nu sunt și nu pot fi literatură, eliminarea primatului lecturii autorizate, ajunge până într-acolo încât deținerea unei cărți funcționează ca o insignă, recunoscând solidaritatea cu soarta cărții și a autorului. Biblio-cleptomania, viciul, lectura interpretativă din nou în vogă, apartenența la societatea literelor ”noi, cei din Marea Cultură” (Huxley), celebritatea derivată, toate vin să susțină direcția argumentativă a autorului ”Istoriei lecturii”, anume primatul cititorului ”Când scriitorul dă drumul textului, acesta începe să existe” (p.215). O atitudine extremă discutabilă din punctul de vedere al hermeneuticii literaturii și mai ales a teoriei textului, un radicalism cu foarte mulți adepți, un curaj asumat care vine să reconforteze cititorul contemporan, grabit, care ar avea nevoie doar de câteva cuvinte să devină irezistibil (p.321), dar totodată conștient subliminal că ”Suntem mereu la începutul începutului literelor A” (p.353).

Așa cum îi stă bine unei istorii, ea este adusă la zi prin tratarea variantei hipertextelor din New Age, constituite din capitole interschimbabile, spațiu narativ non-secvențial, blocuri textuale și grafice care se pretează infinitei teorii a combinațiilor, în care cititorul poate intra oriunde, oricând ”schimbând cursul narativ, cerând inserții, corectând, expandând, sterge” (p.363) variantă care, pe lângă iluzia de neinceput și neterminat mai poate ridica problema libertății cititorului ”nu devine aceasta o obligație să se procedeze astfel?” (Coover).

Selavie, cenzură, analfabetism, pricepere, reverie, eliberare, libertate, realități contrastante care au produs efecte contrare, în timp ce primele impulsionează, ultimele alimentează lenea, o ironie ce pare a urmări soarta cititorului, în toată ciclicitatea ei.

Prof. Simona Liutiev